

POZNÁMKY K PROMĚNLIVOSTI DRUHU *CHONDRILLA JUNCEA* BEMERKUNGEN ZUR VARIABILITÄT DER ART *CHONDRILLA JUNCEA*

botanika

JINDŘICH CHRTEK

Časopis Národního muzea, Řada přírodovědná, Vol. 159 (1—4), p. 94. Praha, 1992 06.

Chondrilla juncea L., radyk prutnatý, z čeledi Asteraceae (hvězdicovité) patří mezi naše teplomilné druhy s těžištěm rozšíření ve středních Čechách, na jižní Moravě a jižním Slovensku. Roste především na písčítých, písčitohlinitých až hlinitých, vzácněji kamenitých, vysychavých půdách. Pro radyk prutnatý, podobně jako i pro řadu jiných druhů tohoto rodu je typická apomixie. Počet chromozómů je $2n = 15$. Mimo Československo roste *C. juncea* po celé jižní a střední Evropě, dále na východ zasahuje areál přes Ukrajinu až do západní Sibíře a střední Asie a přes Malou Asii, Syrii, Libanon a Izrael do Íránu a Afganistanu. V Africe je jen v Tunisu a Alžíru.

V celém areálu je *C. juncea* nepříliš proměnlivá. Proměnlivost (sledována zejména na čs. materiálu) se projevuje hlavně v odění rostlin, tvaru a velikosti listů. Rostliny se zcela lysou lodyhou — var. *glabra* KITT. — jsem nenašel, vždy byly na lodyhách při bázi dlouhé roztroušené štětínovité chlupy. Listy na kvetoucích lodyhách jsou nejčastěji (var. *radicata*) dlouhé, úzce kopinaté až kopinaté, lysé nebo s ojedinělými dlouhými chlupy. V nejteplejších oblastech našeho státu (okolí Hodonína, Komárna, Štúrova a Král. Chlmce) se vyskytují rostliny s nápadně dlouhými a úzkými listy. Těmto zajímavým morfotypům bude věnována v budoucnu zvýšená pozornost. Vzácněji se na našem území vyskytují typy s lodyžními listy kratšími, kopinatými až široce kopinatými, často s dlouhými, tuhými, roztroušenými chlupy na okrajích — var. *latifolia* (M. BIEB.) BOISS. Rostou např. v okolí Prahy, Znojma, Hodonína a Pezinoku. Rostliny s nápadně hojnými chlupy na listech, popř. zákrovních listenech jsou označovány jako var. *acantholepis* (BOISS.) BOISS. nebo var. *acanthophylla* (BORKH.) DC. Poslední dvě variety jsou rozšířeny hlavně v jihových. části areálu. Taxonomické hodnocení uvedených odchylek je různé a to od forem až po samostatné druhy.

Kromě proměnlivosti vegetativních znaků jsem sledoval i variabilitu znaků generativních, především plodů. Tvar i velikost plodů byly u sledovaných rostlin z celého areálu značně jednotné. Ke stejnému závěru dospěl i Tuisl (1966). Proto určitým překvapením byl nález dvou položek (upomínajících listy na var. *radicata*) z jižní Moravy, u kterých byly plody výrazně delší. Vzhledem k tomu, že se jedná o vyhraněnou odchylku omezenou pravděpodobně jen na jižní Moravu se domnívám, že jde o novou subspecii druhu *Chondrilla juncea*.

Chondrilla juncea L. subsp. *macrocarpa* subsp. nova

Caulis virgato-ramosus, 105 cm altus, inferne setosus, superne glaber. Folia caulina linearia 3—7 cm longa et 1—2 mm lata, integerrima vel denticulata, glabra. Achaenia 4.7—5.6 mm longa, rostra 3—3.5 mm longa et pappi 8—8.5 mm longi.

Holotypus: Flora Moravica. Bránkovice, in decl. supra Kožušice, leg. 24. 9. 1976, F. Weber, holotypus in herb. PR asservatur.

Kromě toho byla tato subspecie nalezena ještě v brněnské aglomeraci (distr. Brno: in decl. merid. apricis siccisque supra pag. Komín, leg. 13. 9. 1961, M. Smejkal, BRNM).

Od typické subspecie se liší především delšími plody (u subsp. *radicata* jsou 3.5—4.5 mm dl.), delším chmýrem a poněkud většími květy a zákrovními listeny. Na povrchu plodů jsou v horní polovině četné zoubky, které přecházejí ve zřetelnou korunku. U subsp. *radicata*, kam zařazuji zatím veškeré výše uvedené variety, mají plody většinou podobnou skulpturu. Krom toho se však zde nacházejí rostliny, které mají nažky v horní polovině řídce až velmi řídce zoubkaté. V Čechách se takovéto typy vyskytují především v oblasti středního Polabí (Poříčany, Lysá nad Labem, Nymburk, Poděbrady, Sadská).

ZUSAMMENFASSUNG

Eine neue Subspezies — subsp. *macrocarpa* — der Art *Chondrilla juncea* L. ist beschrieben. Sie unterscheidet sich von subsp. *radicata* durch die grösseren Früchten, welche 4.7—5.6 mm lang sind.

LITERATURA

TUISL, G. (1966): Beiträge zur Fruchtanatomie und Pappusstruktur von *Chondrilla juncea* L. und *Chondrilla chondrilloides* (ARD.) FRITSCH. — Ann. Naturhist. Mus. Wien, 69:95—100.

Jindřich Chrtek, botanické oddělení, Národní muzeum, 252 43 Průhonice, Czechoslovakia. — 22. 2. 1992